

Wstęp

Oddajemy w Państwa ręce numer półrocznika „Edukacja Wczesnoszkolna. Zeszyty Kieleckie” zatytułowany *Myślenie krytyczne w klasach młodszych*. W artykułach w nim zamieszczonych przedstawiono podejście praktyków w zakresie rozwijania myślenia krytycznego od pierwszych lat nauki w szkole. Podjęte zagadnienia przybliżają wybrane kwestie myślenia krytycznego rozumianego jako proces oraz postawy.

Myślenie krytyczne, kreatywność oraz umiejętność rozwiązywania problemów uważane są za jedno z ważniejszych kompetencji człowieka żyjącego w XXI wieku, które ułatwiają życie w świecie opartym na informacji, gąszczu wiadomości sprawdzonych i tych nieprawdziwych. Rozwijanie u dzieci kompetencji myślenia krytycznego od progu edukacji szkolnej jest początkiem ich *drogi do mądrości*, która prowadzi do kształtowania postawy zaangażowania opartego na ciekawości, otwartości, odważnego poszukiwania prawdy, kwestionowania tego, co wydaje się oczywiste. Istotne jest więc, aby każdy nauczyciel pracujący z małymi dziećmi dbał o to, by taką drogę wspólnie z nimi budować. Jest to szczególnie ważne w czasie, kiedy nadmiar informacji, nadmiar bodźców należą do kluczowych przeszkód w harmonijnym rozwoju uczniów.

Edukacja klas młodszych jest wyjątkowa pod wieloma względami, również w aspekcie wdrażania dzieci do samodzielnego i odpowiedzialnego myślenia i działania. Uczniowie rozpoczynający edukację szkolną wkraczają mentalnie w świat rzeczywistych zdarzeń, pozostawiając za sobą czas dziecięcych fantazji. Jest to wyjątkowy moment w rozwoju, aby kształtować

u dzieci właściwe postawy związane z poznawaniem otaczającej rzeczywistości. Wkraczające w progi szkolne dziecko nadal z uwagą obserwuje najbliższe otoczenie i podejmuje pierwsze próby jego logicznego porządkowania. Z zaciekawieniem uczestniczy w nowych zdarzeniach i ma ogromną motywację do uczenia się. Oczekuje wyzwań, które będą pobudzać je do działania, gdyż jest w dziecku potrzeba sprawstwa. Konieczne jest więc zadbanie o to, aby dzieci były aktywne w poznawaniu świata, budowaniu wiedzy o nim, zdobywaniu umiejętności oraz w kształtowaniu właściwych postaw. Zadania edukacyjne, które stawiamy dzieciom, powinny wzbudzać ich twórczy niepokój, zachęcać do stawiania pytań, na które nie zawsze jest jedna właściwa odpowiedź. Tak tworzone warunki nauki sprzyjają rozwijaniu myślenia krytycznego.

W zeszycie *Myślenie krytyczne w klasach młodszych* autor-ki artykułów przybliżają zagadnienia dotyczące kształtowania myślenia krytycznego zarówno w aspekcie teoretycznym, jak i praktycznym. Dorota Szumna w artykule wprowadzającym w tematykę numeru uzasadnia, dlaczego myślenie krytyczne jest ważne we współczesnym świecie jako kompetencja przyszłości i postawa współczesnego człowieka, odwołując się do literatury przedmiotu. Wymienia również listę tzw. dobrych nawyków, które należy brać pod uwagę, projektując sytuacje edukacyjne w klasach młodszych. Autorka zachęca do dialogu z uczniami, do rozwijania u nich zdolności stawiania pytań, które stanowią jeden z ważniejszych składników inteligencji.

Interesujące spojrzenie na myślenie krytyczne przedstawia Beata Luniak, która przybliży podejście P4C, podkreślając mnogość jego zalet. Filozofia dla dzieci ma na celu rozwijanie u nich fundamentalnej umiejętności, jaką jest myślenie. Przytoczone scenariusze sesji oraz przykładowe gry i zabawy ilustrują wdrażanie P4C od najmłodszych lat i pokazują, jak nauczać dzieci myślenia logicznego, otwartego, kreatywnego

i krytycznego przy wykorzystaniu różnorodnych bodźców do dyskusji. Autorka opiera się na założeniach teoretycznych, a także opisuje własne doświadczenia w stosowaniu P4C. Jej rozważania są szczególnie przydatne z punktu widzenia nauczycieli edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej.

W pozostałych artykułach prezentujących rozwój myślenia krytycznego w kontekście rozwiązań praktycznych autorki zwracają uwagę na to, że proces ten wymaga zmiany roli nauczyciela oraz odmiennego podejścia do treści realizowanych w ramach nauczanych przedmiotów niż w tradycyjnym modelu edukacyjnym. Nauczyciel, będąc w roli organizatora procesu, tworzy właściwe warunki, dostarcza narzędzi w postaci metod i środków, angażując tym samym uczniów w działania poznawcze, we wnikliwą analizę materiału, konstruowanie logicznych powiązań pomiędzy ważnymi wątkami, rzeczowe argumentowanie własnego zdania czy formułowanie wniosków w oparciu o poznane treści. Takim działaniom sprzyjają metody i formy pracy z uczniami – tzw. rutyny myślenia krytycznego oraz szereg innych metod aktywizujących uczniów, a także wybrane narzędzia myślowe TOC. W tekstach *W drodze do samodzielności z wykorzystaniem rutyn myślenia krytycznego* oraz *Problemowe zadania edukacyjne rozwijające myślenie krytyczne dzieci w wieku wczesnoszkolnym* znajdują Państwo praktyczne wskazówki, jak rozwijać samodzielne myślenie uczniów klas młodszych oraz postawę krytycznego myślenia w oparciu o wybrane rutyny oraz narzędzia myślowe TOC.

Myślenie krytyczne to także umiejętność stawiania wnikliwych pytań, kluczowych dla danej sytuacji, a następnie formułowanie wniosków i rozwiązywanie problemów. Myślenie pytaniami sprawia, że jesteśmy bardziej kreatywni i dociekliwi. Pomaga dostrzegać szczegóły, które wzbudzają naszą ciekawość lub niepewność. Umiejętności te można rozwijać w każdym obszarze edukacyjnym. W artykule *Rozwiązywanie*

zadań tekstowych sposobem na rozwijanie myślenia krytycznego uczniów klas młodszych pisząca te słowa wskazuje przykłady świadczące o tym, że te umiejętności można kształtować w oparciu o treści edukacji matematycznej, szczególnie podczas rozwiązywania zadań tekstowych.

Na szczególną uwagę zasługuje tekst *Jak audiodeskrypcja malarstwa może wspierać myślenie krytyczne u dzieci niewidomych z klas I–III*. Beata Jerzakowska opisuje, w jaki sposób technika werbalnego przedstawiania sztuki wizualnej osobom niewidomym i niedowidzącym staje się szansą na to, aby stały się aktywnymi uczestnikami życia kulturalnego. Autorka pokazuje, jak za pomocą tego narzędzia można uczyć analizowania, interpretowania i odbioru sztuki.

Zachęcam nauczycielki i nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej do wykorzystania przedstawionych propozycji w pracy z uczniami oraz poszukiwania kolejnych ciekawych pomysłów do pracy z dziećmi w klasach młodszych, które będą służyć kształtowaniu myślenia krytycznego. Wyrażam nadzieję, że zaprezentowany materiał będzie impulsem do zgłębiania zagadnień związanych z myśleniem krytycznym.

Autorkom dziękuję za współpracę i podzielenie się swoimi doświadczeniami w rozwijaniu myślenia krytycznego uczniów klas młodszych.

Z serdecznymi pozdrowieniami i życzeniami
satysfakcjonujących odkryć pedagogicznych
Katarzyna Pluta